

Piripaihiyaapि Utipih Kimandि Piripaihiyaapि Utipimandapि Nesipihande

Porihō Romihanda konihī napwitatī bindata utipihō kimo jipatiyahore 62 A.D. hurā. Isihiya giwunyaahohiyihīya Piripaihanda bimohiyihīya piwīha wiwa kwituniwīhaiwa kanihauñi kandapि Porihō utipihō kimo jipatiyahore. Iyatī ami Piripaihiya nawīho Porihōai anditiwiwitandihō nunyauhi ami kandapimaawi gaare undatihō utipihō jipatiyati nusoaasataise. Siyatī Porihō titihī utipihō jipatiyati nusoaasataise.

Piripaihiyaapि Piwīha Napimasataise

Porihō isihiyai ipirete gaahure undisihā (1:1-11)

Porihōai nasisoarip nusoapasiwaiwa ambiyatip yaawatī ami naanjhandi konihī nepi notaise. Saihi ami Kraisihō konihī anditiwip notaise. Aihī ami sandaahi Porihō maarititandihandisati konihī bimaami naindihandapīha (1:12-30)

Kraisihō kaipatamatiaati titihī kireti nyahī nahatiyaani ambiyatip yaasihaiwa naitihawo tisīha (2:1-30)

Porihō isihiyai piwīha nehīha asīwa katwunjohiyihīyaamip piwīha atiwip namepise undisihā (3:1-21)

Porihō isihiyai saiwi saiwi kaiwīse undati komip piwīha osasepīhaasīha (4:1-23)

1 Nini Porihoninitihi Timotehotihi maisahu-raanji Jisasi Kraisihomi otippatihuraanji utipho kimo jipatpiyaha sahi Autaahaatihomi isihiyaati Jisasi Kraisihoaisawi maasi timaamaitohiyhiyaati aunahipati awaipati (taunihandi) Piripaihanda bimohiyihiyaatapuni ami isihiya Kraisihopi giwunyaahohiyihiyai iwinjatohiyihiyaapuni ami otippatihiyaatapuni nusoasishaayo.

2 Autaahaatiho nyami Apihouni ami Awaisiho Jisasi Kraisihouni sangi sami maariho nepi na-paisaatisamapi gaahati kasimi jatatamanitaise.

Poriho Autaahaatihoai Kinyi Gaahoje Gaare Undataase

3 Nini nahateweti sapi gwinyaataahura gaapunditi Autaahaatihoai kinyi gaahoje gaare undataato, ami sahi gaahaiwa kiyoh*waiwaapo*.

4 Aindi ami nini waati asakaindi maariti sapi pihindi nisi gaapipati nahatewaatihi nahateweti Autaahaatihoai piwundi gaapundataayo.

5 Nini saindi maariti Autaahaatihoai kinyi gaahoje gaare undotimandi apaapimaahe, ami sahi Piripaihiyaati Autaahaatihomi isihiyaati Autaahaatihomi piwiha gaaha wanihha Jisaasihopiha ausaati isihiyai kaunditandihandapi sahi nawiho naninyawi anditinipi ningisawi maasi timaamaitauhe. Saiwi wuwani piwiha gaaha wanihha Jisaasihopiha namasawi atiwi kopi giwunyaapi kaimi napiwi wani kmuraatindhandape.

6 Aindi ami nini saindi gwinyaataate, kiya gaahati kiyohitimandi sandi Autaahaatiho

kiyaam̄hetapi gaahaiwa taati kiyataise. Siyat̄ ko kaind̄imand̄ kiyai net̄ kom̄ gw̄nyaati maaritir̄h̄retemataise. Siyat̄ Autaahaat̄ho kiyais̄ kon̄hi kawim̄ not̄ not̄ asis̄ha Jisaasiho jap̄hi nason̄huraat̄tande, nd̄ gw̄nyaataayo.

⁷ Iyataati am̄ sahi kiyohit̄imandap̄ nga tit̄he, nd̄ gw̄nyaataayo. Autaahaat̄ho n̄ngisi gaahati kanisati, am̄ kom̄ ot̄pi pat̄ k̄mat̄ kom̄ piw̄ha awusaitand̄hat̄ nan̄imihi kiyataayo. Kiyon̄hi am̄ sangisangi nahatiyaati maasi n̄ngisawi t̄maamaitaati kiyahaawi sangisi nis̄ maar̄ho ap̄paah̄ aungwohand̄ nasanyati nis̄ maar̄ho sam̄het̄ ahondaise. N̄ni napw̄itoh̄pi p̄ih̄i napw̄iti bimaati am̄ awaisaw̄hiya n̄ni kiyohit̄handap̄ gaatiwi nan̄maapi nan̄sen̄hauhi wihoaanj̄ha kaundataayo. N̄ni piw̄ha tit̄hi akaaha ausaahon̄handi kandi kiya piw̄ha Autaahaat̄hom̄ m̄maipaimbi asireti ausaapaise, nd̄wi piw̄ha nep̄ nis̄hetep̄in̄mawaayopo. Aih̄ n̄ni akaaha tit̄hi ausaataayo, und̄ti kiyais̄ nunjati tit̄hi kaundataayo, kiya Autaahaat̄hom̄ piw̄ha akaahe tit̄taatiwo. Saiwa siyon̄hi sahi n̄ngisaw̄tot̄handap̄ maaritataayo.

⁸ Autaahaat̄ho aim̄ mmose, n̄ni napiti sangi jasondandi pihind̄ gw̄nyaahon̄ho, am̄ n̄ni sangi Jisaasiho maar̄ho nasamipatamatind̄ nis̄ maar̄ho nasanyataayono.

⁹ Aindi am̄ n̄ni nis̄ gaap̄ipati k̄mat̄ sap̄i gaapundit̄ Autaahaat̄hoai sap̄i piwaundataayo. Sahi Piripaihiyaati is̄hiyai maar̄ho nunyohit̄handi sam̄het̄ waati anyaat̄ tisaitati noaipaitando. Iyon̄hi

amि sahi gaahandi gwinyaaitatiwihandi pihitiwi nepि, amि samि amitihä sahi isihiyai maarihö nunyohitihandapi biyatि nga jainjapwaatamaitando. ¹⁰ Aiwi amि sahi baiwi nepि mmoniwि maipihapa namapi ami nehi apipaahi gaahapa, amि titihitamasipiipaahihि nepि ami kapa japepihiriwi kaiwi bimitaatiwo. Amि sahi saiwi kaiwi bimaami nuwi asisihä Kiraishiho isihiya kopि giwunyaahohiyihiyai neti kiya otipipati kopि kawisohipati tipitapaati usonati katapi wihoaanjihandi nawihomatiyatि nunyonihura wapa maipihapaapi piwiha owehiyaati apipaahi ainahiyihiyatitataatiwo. ¹¹ Amि sahi saiwi Kiraishiho neti anditisiwati jatatamanati Autaahaatihomi titihि gaahaiwa sangi samiheti kasiwaiwaamि nandapa akipipa noaipati samiheti tisaitati ahotitando. Siyatि titihि gaahaiwa tisaitati samiheti ahotanihि, amि kaiwa titihaiwa amि gaahaiwa kiyohiwaiwa noaipati, amि kaiwetapi sahi Autaahaatihoi ambipati awaipati nunyawи koai nepि mepि autaahemwaitaatiwo.

*Poriho Napwinjitianda Isihiya Taahiyihiyaa
Autaahaatihomi Piwiha Atisawaayopo*

¹² Nisि naisihiyaaati nisataiwи Kiraishihopि giwunyaahohiyihiyate, ninи sangisि nasesipati neti gisunyaati sandi kasatitandiyo. Ningi isihiya nepि wünirapi nanipuhauhi kimbihि Romihanda napwitatihanda bindataayo. Amि kmandi napwitatihanda isihiya Autaahaatihomi piwiha atitaatiwи nisaputataamaise. Owetise. Autaahaatihomi piwiha gaaha wanihä isihiya taahiyihiyaa aunahipati taahiwaiwaara

taawī atiwī newaayopo. Nepi kaapi taawī gwinyaawaayopo. ¹³ Aihī ami isīhiya tunniwī yahwīnohiyīhiya awaisīho Sisaahomī anjītitīhi masaataati jatohiyīhiyaunī, ami isīhiya usa kimbīhiya nahatiyaunī nīnī napwītotīmandamī tanyaahaapi mmonīhopo. Ami nīnī Kīraisihopī gīwunyaati komī otīpīpatīhonīnīndī ami komī otīpīpatī kawisonīhi kandapīndīwī nīngi nepi nanīpuhauho. ¹⁴ Iyauhī ami naisīhiya taahiyīhiya nisataiwī Kīraisihopī gīwunyaahohiyīhiya nīnī napwītotīmandapī gwinyaawaawī kiya watīpītīwī Awaisīhopī gīwunyaapi, ami kiya wīndī yamaiwī ami watīpīhiya bitotawa Autaahaatīhomī pīwīha Kīraisihopīha isīhiyai kaundawaatopō.

¹⁵ Iyataatī ami sandīhi akīte, isīhiya usa nisapi apowihī ami kiya nisapi itīhapīpa manditīhīrisawī Kīraisihomī pīwīha ausaawaayopo, ami Autaahaatīhomī isīhiya Kīraisihopī gīwunyaahohiyīhiyai nepi iwīrīwitaatiwo. Usa siyauhīhandī kandi ami usaahī maarīho gaahoaisawī Kīraisihomī pīwīha titīhi gaahīretī isīhiyai iwītatamanītaatiwī gwinyaapi ausaawaayopo. ¹⁶ Ami siya siyohiyīhiya Kīraisihoaisunī ami nīngisunī kiyaamī maarīho naninyawī ami pīwīha wanīha gaahaapi maaritīwīmawaawe. Aiwi nīnī napwītotīmandī pīwīha gaaha wanīhai netī anditīwiwitandī anditītitī bitohohītīhandapītihi kiya mmonawaawī ami pīwīha ausaawaayopo. ¹⁷ Iyauhī usa aimī jīhi katohiyīhiya siya maarīho titīhīmetahoaisawī kiya sawana ambīpatī awaipati nepi noaipapi

awaisawihīyaatītaatiwunī, amī nīngi nīnī napwītītī bimohīpīpīhī daahī nepī iwīrīniwī yaasīhandī waatī nanīmītaatiwī pīwīha ausaawaayopo.

¹⁸ Amī kiya siyauhīhandī kandī nīnī kandapī wīndī pīhīndī gīmunyaaho. Amī kiya tanyaaha gaahaapo, amī tanyaaha maipīhaapi ausaawaawisangi nīnī gwīnyaata sandī awaindīhandīmaahe. Amī kiya pīwīha Kīraisihopīha ausaawaayopo. Isī amī nīnī sandapī wanīsangi maaritītī amī ipotī ipotīsangi konīnīhī maaritīmī nuto. ¹⁹ Amī nīnī konīnīhī maaritīmī nuto. Amī sahī nisapī taawi gaapundiwī Autaahaatīhoai pīwaundauhī amī Kīraisihomī Itīpīho Gaaho nīngi taati andītīniwati nītatamanataiso. Isī amī kīmaiwa nīngi naaŋānisatī yaasamaiwa nīnī taati netī bimohīwīmaiwaatīhapī nenīmatī Autaahaatīho nuwanoaasonīhī nīnī noaipaito. ²⁰ Nīnī nisī maarīho nahatoaisati watīpīndī saindī gwīnyaataaayo, nīnī wapa sehīmwaati kamaindī, amī Kīraisihoai komī maarīho yaawīhandī wīndī namumwīto, nisapī ko wīndī maarīmitīhando. Iyonīhī amī kapetapī nīngi manyīhandī nīnī wīndī namaitando. Amī nīnī nasisoaaruni amī wanī kīmura kurauni isīhiya usaapi wīndī yamaindī watīpīndī pīwīha katīto. Amī saindī kiyataati nīnī asohonīnī bindataatisangi, amī nīnī napotaatisangi Kīraisihoai ambīpatī awaipatī numwisanīhī amī komī ambīpatī isīhiya nepī autaahī isīwatītaatiwo. ²¹ Amī nīnī sandī apaapīmaato, nīnī asohonīnī komī otīpīpatī kawindī amī

aimi nehî Kîraisihopaahaindîhonînisî aimi apîpaahi komîhonînîndî koaisatîndaayo. Isî ami nîngi isîhiya nîwisaihi napotaatisangi aimi koaisatîndaayo, ami nîni ambîpatî awaipati taatî koai nunyataayono. Aindî gaahandi asitimandi neti nehî nanîhaindî naanjati yaasiwaiwa owestihî Kîraisihoaisatî yamîhapataatîhi aimi bindataayo. ²² Ami nîni nîsi ambîpatisatî asohonînî bindataataahî, ami nîni Awaisîhomî otîpîpatî kawito. Ami nîni wîndî moho napwîtando e asohonînî bimîtando ndo. ²³ Sandapî nîni yatiwi gwînyaataaayo. Nîni wanî kîmandî bimohîtîmandî namasi Kîraisihoenda naindî koaisati bimîtandî maaritataaayo. Ami nîngi gaanimatîaise. ²⁴ Sandî nîni ngandaahandî kandî ami nîni sangisatî kîmaapi otîhi utaari bindataati sangi neti jatatamanitî, ami andîtisaiwîtandî sandî apîpaahi awaindî gaare. ²⁵ Ami nîngi sandapî gînunyaatatî ninjapwainjîhi, ami nîni sangisatî daahî bindataati jatatamanitî andîtisaisanîhi, ami kandapî sahi samî Kîraisihopî gîwunyaahohîtîhandapî maaritîtaatiwi nîni mmonitî gwînyaataaayo. ²⁶ Isî ami nîni jahîra sangisenda napisanîhi, ami sahi maaritîwi Kîraisihomî ambîpatî nîwimaitaapo, ami ko nyangi kanyiwaiwaapo.

²⁷ Ami apîpaahi awaindîhandî sahi kaitaatîwîhandî siyate: Sahî Kîraisihomî pîwîha gaaha wanîha kasatauhî atiwî nehohîrîhîretî wapa kaiwi, ami daiwi bitosawiise. Ami sahi saisaihi nîni napiti sangi jasoto e ami wîndî napiti masisonataatisangi sahi maarîho

naasohitanihi utaaho nehi naasomataiwit daiwit
bitohopo tisaihi nini atitando. Aiwi sahi
piwihha gaaha waninhaapi gwinyaahohitihandi
samti tiworisa nepi tisaipinditaawi jatitaatiwo.
28 Aiwi tiworisa sangi tisaipindohiyihiyai
nemapi sahi kiyaapi windi yamaiwi andititiwi
maaraho naasoaisawit nga bitoaitaatitwo.
Siyawaawit sati siwipati nepi kiyai sahi
nunjitaatiwiti, amti kiyai Autaahaatihho nemati
amti sangi ko japihi nasamaitandihandapi
siyatit nanyamaitandihiyaane unditwo. 29 Ami
sahi Kiraishopit giwunyaitaatitwaahih
Autaahaatihho sangi nasamihanataamaise.
Sahi kopit yaasihaiwa naitaatiti maawi ko
sangi nasamihanataise. Ami sikauraah
sahi Kiraishihoai ambipati awaipati nunyawit
niwimaitaatitwo. 30 Nini sangisati bimohura
naanjati yaasihaiwa wiran anisihhi sahi
mmoniwihiyate. Aiwi amti wani naanjati
yaasihaiwa taati wiran anisihhi nini nepi
niyohiwimaiwaapi sahi aimti atisawaayopo.
Aiwi amti sahi sawanaatisangisikiyahaiwa tiwatit
wiran asisihhi taawi newaayopo.

2

*Kiraishiho Ipatisanati Neti Kaimumwaanjisah
Japi Kaitaatitwe*

¹ Kiraishiho sangisi anditisaiwati amti
komti maaraho nasamindihandi sangi neti
nasipipaisihhi samti maaraho biyati wisaitataise.
Autaahaatihomi Itipiho Gaaho Kiraishihomiheti
bimisaho sangi neti tisamaamaisihhi amti sahi

wonj waanj am wowaatapi sami maaraho gaaho gwinyaapi gaahati kainiw mmotnawaayopo.

² Sahi tmaamaitiw maaraho naasohi utaaho nehi naasomataiw gwinyaapise. Aiwit sahi ususaati wonj waanj wowaati maaraho nunyawti namitwi napaisaat bimaawise. Sahi sandi saisaihi ninti sapi apipaah nga maarititmaito. ³ Kinyi wapa kiyapaahapa nehi kinyi kiwahonyapaahih gwinyaapi, am usaapi manditpaimbi am kiwahonji naimaatipihireti windi kamaime. Kinyi yatih ipatisanipi isihiya usa aimi awaisawihiyaimatiwi bimohiyihyaami yatih otitih pnumbwti kiyai kinyi niwimaapi autaahiwipe. ⁴ Aimbi am kinyi ikipipa kinyi kiwahonyihapaahih itatamanipi minjatipi am usaamihapai maawi nepi iwitatamanipi kiya itatamaninwi bimitaatiwihandapi kinyi iwinjatime.

Kiraishiho Ipatisainjih Autaahaatih Koai Nuwimaataise

⁵ Sahi gwinyaahohithand am sami dahopa piwtha am wapa kaiwi daiwi bitohohirihireti Kiraishi Jisaasiho kaipatamataiw kaiwiese.

⁶ Kiraishiho yapipataapih sangi nasati yamihapataatih bimisura nahataapaatih osamat ko Autaahaatihomatiyaho Autaahaatihoaitsati naasaataati gwinyaati am naasaataati awaisihoematati bimainjahore. Siyahondaahand kandi ko Autaahaatihomatati Autaahaatihoaitsati maasi naasaataati bimindihandi sawaho neti itatamanitando tati gwinyaati ko windi anitisati miwatise. Owetise. Kandi ko nehi namhaati namataise.

7 Ko siyati Autaahaatihotati Autaahaatihoaisati bimimbipihi namati namihaamapi noaipati nehi otipipatihoematataise. Iyati ko noaipati nyahi isihiyaanami ambipati neti ami nehi nyamatiyati utaahoematataise. **8** Ko siyati nehi utaahoematati noaipati yatihi ipatisanati Autaahaatiho kaundirihireti atiwisati kaimi noti ami yaawihandi neti ipi titihi atawihateti sikiyati napotaise. **9** Ko siyati kaindihandaahi Autaahaatiho koai niwimaati otipipati ami ambipati apipaahi autaahitahati awaipati usaami ambipati nusatipihaahati nunyati ahiwisataise. **10** Isi ami nahatiya mihaati yamihapataatihiyauni ami maapi yapiptataapihiyauni ami yamatihi yapiptami nyepepihiyauni Jisaasihomi ambipatapi atotipiwesawi koai niwimaitaatiwo. **11** Aiwi ami isihiya nahatiya kiyaami maahomwaanjapi ausaapi satiwi “Jisasi Kiraisiho so nyami Awaisihore,” titaatiwo. Aiwi ami kiya nyami Apiho Autaahaatihore tiwi koai niwimaapi komi ambipati mepi autaahepumaitaatiwo.

Sahi Gaahaiwa Kiyohiwaiwa Sisihaamatiyati Isihiyai niwusaatane

12 Isi ami nisi naisihyaati nisataiwi Kiraisihopi giwunyaahohiyihyaate, nini jihura napiti sangisati bimohura sahi nasisoari napaitiwi Autaahaatihoai atiwiwihyaate. Isi ami wani kimura nini sangisati maasi windi bimimaati kaanihi wapihi bimohurimuraisangi sikkaiwi Autaahaatihoai atiwiwise. Sangi Autaahaatiho ko maaritati gwinyaasirihireti

japepih̄iřitaatiw̄i japih̄i aim̄ nasamaasihiyaatisi
 sahi kop̄ yaiwi itip̄ ap̄paah̄ ipot̄handi
 koaisaw̄ asit̄timat̄iw̄ bim̄taatiw̄i japih̄i
 kiyaatangisinh̄i nasamaitandihandapi andit̄at̄i
 napamapi ot̄pipat̄ kaim̄ nuw̄ise. ¹³ Am̄
 sandih̄i Autaahaat̄ho sawaho sam̄heti
 ot̄pipat̄ kiyataise, am̄ sangi neti andit̄saiwat̄i
 gisunyaahonih̄i am̄ sahi ko maaritat̄i
 gwinyaasip̄pa japepih̄iřiwi kaitaatiw̄i am̄
 sangisangi ap̄paah̄ maaritiw̄imap̄ kapaah̄ih̄i
 mmonip̄injaw̄i kaiwi japepih̄iřitaatiwo.

¹⁴ Sahi sam̄ itihinniwi naumwaarinihohip̄pa
 nūnjaaha namamapi nahataapa nehi gaah̄ireti
 kaiw̄ise. ¹⁵ Sahi saisaihi am̄ isih̄iya
 sap̄ sisaiw̄ihiye, maatisaihi am̄ sahi nga
 ainahiyihiyaatit̄iwi, am̄ wapa maip̄hapaap̄
 p̄w̄iha sam̄heti owehiyaatit̄itaatiwo.
 Aiwi sahi maip̄hapa wapa owehiyaat̄i
 Autaahaat̄hom̄ manyinyaatit̄itaatiwo. Am̄
 sahi isih̄iya ap̄paah̄ maip̄hiya suh̄iri
 maasap̄ho ainjih̄ip̄paamatiyahiyaami ot̄hatih̄i
 bindawaayopo. Bindawaawi sahi gaahaiwa
 Autaahaat̄homih̄ireti kiyoh̄iwaiwaaraah̄i
 sahi kiya asihatindit̄ih̄i bimohiyihiyai
 kaumbwaatam̄ sisih̄aamataiw̄i taaw̄i
 kiyam̄heti nwusaatawaayopo. ¹⁶ Sahi
 p̄w̄iha akaaha isih̄iyai asiyaimat̄itaatiw̄ihandi
 numwitandih̄a katwunjaw̄i kimaasi sahi
 naitaat̄waah̄i nep̄ise undiw̄i nunyawaayopo.
 Isi am̄ sahi sikireti kaim̄ nuw̄ise, am̄
 Kiraisiho japih̄i nasonihura nin̄i sap̄
 t̄haapaindi maariti sandi nis̄ ot̄pipat̄
 andit̄at̄i napamat̄ kiyoh̄ipati nehi yatit̄ip̄hat̄i

kiyataamaayo, akipipa nimaatahati kiyataayo, ndi maarititaano. Aindi ami ninis tusatipatiti juhitohitihandami akipipa ninishimatiti naitaano.

¹⁷ Nini jihura napiti Autaahaatihompi wiha kasatonih sahi Kraisihop giwunyaawaayopo. Aiwi sandi sahi kopip giwunyaahohitihandi wapa nandapa kohasipiho nga biyat waamainjotihapaamataiw Autaahaatihoai komi otipipati kawiwi gaarehandi nunyawaayopo. Isi ami ningisangi ishiya nwisaihi napotaati nisitihipati sahi gaarehandi nunyohitihandami tiwatihati nuhaamataataah gaare, ndi maarititi ami sangisatisangi waati mitaah maariitto. ¹⁸ Isi ami sangisangi maaritiw ami ningisaw maasi waati tisaitiw maaritiwise.

Timoteysi Epapirotaitaasiyaapitahaare

¹⁹ Ningisi Awaisiho Jisaasiho satati, “Kinyi ishiya Piripaihiyaapi Timotehoai natipusoaaase,” ndonaah koai neti nandusoaaasitandi gwinyaati jatataayo. Koai ninis nandusoaaasisanih sangisaapihi nasati noaipati Kraisihop giwunyaapi gaahaiwa kaiwi bimohiwaiwa mmonati neti atisati nesisati kandonih nini sapitihaapaindi maariitando. ²⁰ Isihiya sapi pihitiwi nitaniw gisunyaapihiya usa ningisaw kimbih wiendi bimimow nehi Timotehohi amti nehi koaisaahih neti nandusoaaasisanih ko sangisenda napitaise. Iyataati so Timoteho nisatiyat ninis sangisi napiti jasondandi waati pihindi nitandi gwinyaahopamatatiyati sapi waati nitanati pihitati gwinyaapenahore. ²¹ O ami ishiya usaah

otipipati nehı sawanaamıhatapaahıhi maaritıwı kiyawaahandı kandı Jisası Kıraisihomı otipipati wındı kamaiwıhiyaahıhisı. ²² Timoteho sopaahı sahı aimı ko utaaho siyatı setahoe, tıwı mmonıwı gwinyaapıhiyaate. Ko metıho wo komı sapıhoaisı andıtıwiwatı otipipati kiyausepaatı kaipatamatiyatı nıngisaha maası Autaahaatıhopı Pıwıha Gaaha wanıha Jisası Kıraisihopıtıha awusaahaayo. Timoteho siyatı Autaahaatıhomı otipipati nıngisatı maası kaindıhandapı sahı aimı mmonıwı gwinyaapıhiyaate. ²³ Timotehoai sahı bimohıpıphapı nandusoaaasisanıhi napıtaise. Isı amı nıni jıhi gwinyaati mmondaano, gamanıho nıngisı wipıniso ndo. Saindı mmonıtı kaindosatı Timotehoai sapi ketı nandusaasıto. ²⁴ Aihı amı nisangi saindı gwinyaataaayo. Awaisıho nıngisı sandatı, kınyı Piripaihiyai iwinjaita numwe, ndatı netı nıtatamanatı natanoaasonıhi nıni ketı napıtı sangı Jainjaitando.

²⁵ Epapırotaitaasiho samı maahomwaanjı nesi nıngisenda napıtandı sahı jıhi namıhanıwı natıwusaasawaayopo. Aiwi nıni nenoahıtohıpıpa sahı koai nunyauhı ko nesisatı nıngisı naninyataise. Aihı ko nasatı naninyatı nıngisatı maası bindata Autaahaatıhomı otipipati kiyataise. Iyatı amı ko nisatiyatı Kıraisihopı gıwunyaasıtıhanda titıhi nısı naıshı akohore. Ko nıshıhoaanjı andıtitatı bitonda Kıraisihomı pwısıpı yaipatı isıwatı tunnatı yahwinjıhoematatı isıhiya pıwıha akaahai nepı tipındıwı

ip̄ihatiwimaitaat̄wiyohiȳhiyai p̄iw̄ha
 wihoaanj̄ha kaundataase. Is̄ n̄n̄ koais̄ nga
 jap̄ih̄ kom̄hiyaatangisenda nandusoasisan̄hi
 nap̄itaise. ²⁶ Iyataati sah̄ Piripaihiyaat̄
 kop̄ timb̄pa ap̄ipaah̄ aungwohand̄ nese,
 t̄iw̄ aim̄ atiw̄ newaayopo. Aih̄ ami
 ko Epap̄irotaitaasihoaisangi nis̄hiya nis̄
 timb̄paapi aim̄ atisowi ket̄ nis̄ aunah̄pata
 nis̄hiyai winjaita nutaano, tat̄ waat̄
 gw̄nyaataise. ²⁷ Sand̄ ko timb̄pa awaimb̄pa
 nese tot̄mand̄ t̄t̄h̄ akaahe. Ko aim̄
 napw̄totahoai Autaahaat̄ho kop̄ maar̄ho
 as̄piyat̄ ami nisapisangi maar̄ho as̄piyat̄
 koais̄ kom̄ timb̄pa nemwat̄ ami nis̄ maar̄ho
 as̄paindi maar̄ho t̄indati naanjanitand̄hand̄
 nen̄mataise. ²⁸ Is̄ n̄n̄ koais̄ sangisenda jap̄ih̄
 nandusoasitand̄ wat̄p̄ind̄ gw̄nyaataayo.
 Is̄ n̄n̄ sap̄ p̄ih̄nd̄ w̄nd̄ ḡmunyaati, ami
 naanjh̄haiwa yiyatimw̄ w̄nd̄ namaitandi
 gaas̄ koai nandusoasitaano, ami not̄ sangis̄
 jainjahon̄hi sah̄ koai usonawaaw̄ sah̄
 kop̄ nga maarit̄taatiwo. ²⁹ Is̄ n̄n̄ koai
 nandusoasisan̄hi jap̄ih̄ nasat̄ jainjahon̄hi
 koai, nga jap̄ih̄ nasapaise Awais̄hom̄
 ot̄p̄ipat̄ naimb̄ kaimb̄mapo, und̄w̄ ikw̄ir̄
 ahowiw̄se. Utaaho siyahosi maarit̄w̄ koai
 nep̄ autaahemap̄ise. ³⁰ Epap̄irotaitaasiho
 Awais̄hom̄ ot̄p̄ipataat̄hi timb̄pa net̄
 maan̄hi napataise. Iyati ko ot̄p̄ipat̄
 sawahop̄hatapi w̄nd̄ ḡmunyap̄menat̄
 Awais̄hom̄ ot̄p̄ipatapimainj̄hi n̄n̄ kaan̄hi
 bimon̄hi, ami sah̄ n̄ngis̄ and̄t̄nip̄ ot̄p̄ipat̄
 ususaani n̄naw̄p̄ih̄ kait̄haahati sah̄

n̄ngis̄t̄ kaiw̄nepaapi kait̄hat̄, am̄t̄ sah̄t̄ koai nunyoh̄pat̄ sam̄t̄ aunah̄pat̄ net̄ ko n̄ngisat̄ maas̄t̄ kiyataise. Kiyatī maasī bind̄haaw̄t̄ ko timbīpa naanj̄hand̄t̄ netaise.

3

*Utaaho   K̄raisihop̄   Giwunyaas̄iho
Kom̄i   Giwunyaas̄it̄handaahi   Noaipat̄
Tit̄ihoematataise*

¹ N̄nīt̄ nis̄t̄ p̄wīha kat̄imīt̄ nasoh̄ha owematī am̄t̄ n̄nīt̄ sangi sand̄t̄ kasatataato. Nis̄t̄ nais̄hiyaat̄t̄ nisataiw̄t̄ K̄raisihop̄t̄ giwunyaahohiȳhiyaate. Sah̄t̄ Awais̄hoaisaw̄t̄ aim̄t̄ t̄imaamait̄w̄t̄ aim̄t̄ kom̄hiyaatist̄, am̄t̄ sah̄t̄ kop̄t̄ nasisohaar̄t̄ kiyaat̄n̄hīt̄ maarit̄m̄t̄ nuw̄ise. P̄wīha aim̄t̄ kasatoh̄ha j̄haatīt̄ gaasīt̄ kasatitaano, am̄t̄ sah̄t̄ sawanaatīt̄ is̄hiya is̄hiyaais̄t̄ p̄wīha neh̄ha kat̄wunjohiȳhiyaap̄t̄ nga jat̄n̄īt̄ bim̄taatīw̄ihandapo. ² Is̄hiya Judaahiyaaam̄ih̄iretīt̄ jaapepih̄irīw̄t̄ ap̄paah̄t̄t̄īt̄ metat̄t̄ maip̄haiwa kiyohiȳhiyaap̄t̄ sah̄t̄ baiw̄t̄ jat̄n̄īt̄ bitosaw̄ise, am̄t̄ kiya suh̄rīt̄ ap̄paah̄t̄ maip̄h̄iramataiw̄hiyaaso. Siya isiya Judaahiyaaam̄ih̄iretīt̄ jaapepih̄irīw̄t̄ kinȳt̄ aim̄t̄ noaipat̄t̄ K̄raisihom̄hōnjimat̄itaapaah̄t̄ kinȳt̄ amb̄pat̄t̄ namandipape, t̄īt̄ wat̄pit̄īw̄map̄hiyaare.* ³ Kiya sat̄īw̄t̄,

---

* ^{3:2:} Us̄hiyaamīt̄ amb̄patam̄t̄ at̄itat̄t̄ namaupw̄t̄ ahoaapi nupw̄t̄ nemawaayopo j̄hura Autaahaat̄iho Abiraaham̄hoai kaundih̄t̄ kaih̄t̄, am̄t̄ Is̄rahher̄hiya Autaahaat̄hom̄t̄ is̄hiyaane und̄īt̄ usais̄t̄ nunj̄taatīw̄t̄ kiyoh̄rīh̄iretīt̄ kaiwo.

“Nyahi ambipati namandipataahiyaanisit Autaahaatihomihiyaane,” tiwi watipitwimapihiyaare. O ami nyahihikraisihopigiwunyaahotihandaahiaimi noaipawaatitihikiti Isiraherihyaani nyamiambi pati akiti yamatihinyamimaa rhoaatihiaimi namandipataahiyamatihaayo. Iyaati Autaahaatihomi Itipiho Gaaho nyangi neti anditnyiwati ginyunyaasihiautaahaatihopiaunihihirikataati gaapundaati amikraisihomiambi patiniwimaahaayo. Isihiya kiyaami ambipati nehit yamaati namandipatohitihandikiyaisi apipaahiakitinihiwindi maawitatamanitaise. Isi nyahikandapi piwihawa waati piwaataati pihitaatigwinyaaitihawimaahae. Owetise. ⁴ Amnisangininti nisit ambipati namandipandi kiyohitihandapi nga tihaaapaitihatikatitowe. Ami kandi ninti baindi bimitandiningsiwindi nga maanitatamanitaise. Isihiya kiyaami ambipati nehit yamaati tiwatihaatinamandipatotihandapi tihaaapaiwigenanohiyihiyai ninti nusatipihaatihonine. ⁵ Nisangisi ami saindihonine. Nisi naati nanimoti bimihiasisihai kwiri naasairitihiwiramimairima sananihit nisit ambipatinanmandipapihonine. Iyataati ami nisangisihiya Isiraherihyaamihonini Isiraherihoninti akohonine. Aindti ami nintijitipati Benjaminhomihatetapi namoyaatiwinasohiyihyaamihetapi noaipatihonine. Iyataati ami ninti titihitipihu Ipiruhonini piwihai pihwandihonine. Ami nisit

niȳi apiyaisangi Ip̄iruhasanyuri p̄iw̄iha
Ip̄iruha p̄waat̄im̄hasanyure. N̄in̄ t̄t̄ih̄
Judaahiyaam̄hetap̄i noaipat̄hon̄ne. Is̄i n̄in̄
j̄ih̄ Judaahiyaam̄ w̄in̄hap̄ipa saiwa wapa
s̄imeh̄mwaati nahataapa t̄t̄ih̄ jaapepih̄rit̄i
is̄it̄ asoya kiyoh̄iwaiwa kaindi jaapepih̄rit̄i
k̄retap̄i noaipati Parisihonimand̄hon̄ne.

⁶ Aind̄i n̄in̄ w̄in̄hap̄ipa saiwa baindi
atindi net̄i gw̄inyaati and̄itindi t̄t̄ih̄ nga
nahataapa jaapepih̄rit̄i hon̄ne. Saindi is̄ihiya
K̄raisihop̄i ḡwunyaaahohiȳhiyais̄i net̄i
nusop̄isas̄it̄ tit̄hon̄ne. Siyon̄hi is̄ihiya
n̄ingis̄i nisonawaaw̄i Por̄ho w̄in̄hap̄ipa
t̄t̄ih̄ jaapepih̄rat̄i Autaahaat̄hom̄i nd̄iheti
gaahati kiyataise, t̄w̄ihon̄ne. ⁷ J̄hura
n̄in̄ saindi gw̄inyaataayo, n̄in̄ k̄maiwa
kiyoh̄iw̄maiwaaraah̄i and̄it̄nihon̄hi n̄in̄
noaipati gaahon̄init̄ito, nd̄i gw̄inyaataayo.
Aih̄i ami wan̄i k̄mura kaiwais̄i ahosumwat̄i
pohipaind̄imat̄i saindi gw̄inyaataayo. Kaiwa
wapa ak̄ip̄ipaamaahe, neh̄i kaiwai neh̄ihaiwa
botot̄i ahopa daat̄ipat̄ipatamatiyahaiwe,
nd̄i gw̄inyaataayo. N̄in̄ w̄in̄hap̄ipa

Judaahiyaam̄ anitindi is̄it̄ nis̄i maar̄ho
kapet̄i ahiyat̄i jaapepih̄rataataah̄i Jisaasiho
n̄ingis̄i n̄itatamanat̄i japih̄i nan̄imaitandi
ami nis̄i maip̄haiwa nen̄imaitandi nisapi
napwind̄ihandapi wind̄i ḡimunyaati, ami
koai n̄iwip̄iminj̄itaan̄ihe, nd̄i gw̄inyaataayo.
Aind̄i ami n̄in̄ sandi neh̄i K̄raisihopaahaindi
koai n̄iwipinj̄itandi kopimainj̄ih̄i n̄in̄ j̄hura
w̄in̄hap̄ipa jaapepih̄rit̄i Judaahiyaanam̄ih̄ret̄i
kiyoh̄ip̄pa nahataapa aw̄ind̄i naw̄iho nis̄hetap̄i

nih̄rinj̄homataind̄ kapaan̄ih̄ namamataayo,
 nd̄ wan̄sangi taat̄ gw̄nyaataayo. ⁸ N̄n̄i
 j̄h̄i kaind̄ jaapepih̄rohiwaiwaisaah̄ih̄
 ahosumwat̄ pohipaind̄mataamaayo.
 Am̄ wapa nahataapais̄ neh̄haiwe nd̄
 gw̄nyaati ahosumwat̄ namataayo, am̄ nis̄
 Awais̄ho K̄rais̄ Jisaasihoaishaah̄ih̄ uson̄it̄
 n̄wipaati koaisat̄tand̄hand̄ sand̄ ap̄paah̄
 awaind̄hand̄tiho. O am̄ Jisaasihop̄ so nis̄
 Awais̄hoe, nd̄ gw̄nyaati kopaahiyataati
 n̄n̄i nyah̄ Judaahiyaanam̄ w̄n̄hap̄pa t̄t̄ih̄
 wat̄p̄ind̄ jaapepih̄rit̄ j̄h̄i kiyohiwaiwa saiwa
 wan̄ n̄n̄i saind̄ neh̄i yat̄tip̄haiwa botot̄
 ahopa daat̄pat̄patamatiyahaiwaaso nd̄
 namataayo, am̄ K̄raisihon̄ n̄ngisi nanisapuwat̄
 nan̄maas̄hopaahaind̄ neh̄i kom̄ ot̄p̄pat̄ih̄
 kawind̄ koaisaah̄ih̄ n̄wipinj̄tando. ⁹ Saind̄
 namatosati n̄n̄i ap̄paah̄ kom̄hon̄n̄ind̄
 Jisaasihoaisati kon̄n̄ih̄ maasi bim̄tando. N̄n̄i
 wan̄ noaipati kom̄ nd̄het̄ Autaahaat̄hoaisati
 t̄t̄hon̄n̄indaayo. Am̄ sand̄ n̄n̄i asoyaam̄
 w̄n̄hap̄pa napait̄ jaapepih̄rataati kandaah̄
 n̄n̄i noaipati gaahon̄n̄i t̄t̄h̄hon̄n̄indaamaayo.
 Owetise. N̄n̄i nis̄ Jisas̄ K̄raisihop̄ ko nis̄
 maip̄handaat̄hapi japihi nan̄maas̄hoe, nd̄
 giwunyaahot̄handa Autaahaat̄ho n̄ngisi
 net̄ t̄t̄honen̄masihi, am̄ n̄n̄i kom̄ nd̄het̄
 noaipati gaahon̄n̄i t̄t̄h̄hon̄nimatataayo.
¹⁰ N̄n̄i saind̄ Jisaasihoaisati maasi t̄maamait̄t̄
 wat̄p̄it̄tandi gw̄nyaataayo. Aind̄ am̄
 kom̄ wat̄p̄handa japihi nepasit̄handapi
 ḡnunyaatiande. Aind̄ am̄ Jisaasiho
 kom̄ ot̄p̄pat̄ kaim̄ naihi is̄hiya

pohipiwiwi yaawihaiwa nunyawi tiwauhi napwipatamataindi koai n*wipinjati* komi otipipati kaisanihi ishiya nusaihi kaindi napwitandi gwinyaati kiyataayo. ¹¹ Aindi ami nini saindi gwinyaataayo. Jisaasihoai tiwauhi napwihi ami Autaahaatiho ahowimati japihi numwaasitihandist, ami nisangi komi otipipatapindiwi nusaihi napwisanihi Autaahaatiho ahonimati japihi nanimaahonihi nepaito, ndi gwinyaataayo.

Poriho Komi Otipipati Owemaitandi Naupwasitihandapihaare

¹² Saiwa aimi katohiwimaiwaamataindi nini aimi noaipati Kiraishomihamwaanji gaahoninindi Kiraishopi ginunyaatataise, ndi kasatataamaato. Owetise. Nini nehi saindi kandaato, jihi Jisaasiho ningisi nanimahanati nanimaati gaahonenimati komihini ahinisataise. Aihi nini noaipati gaahoninittandihandapi komi otipipati anitindi isiti kiyataayo, ko ningisi anitisati niwatipatamataindo. ¹³ Isi nis*i* naishiyaaati nisataiwi Kiraishopi giwunyaahohiyihiyaate, nini aimi noaipati gaahonindaayo, ndi windi giminuyaaho. Owetise. Nini nehi saindi kiyataayo, nini Jisaasihomi otipipati saindi nga kiyataayo, ndi nepemaititi jati kaimi niyataamaayo. Owetise. Nehi nini niyohihihoaanji kihoaanjihi jaati otipipati owemaitandihapihi noaipaitandi nuhiti niyataayo ¹⁴ Nini anditindi taati watipindi notaayo. Nundi otipipati owemaitandihapihi noaipasanihi, ami

nini Jisaasihoai niwipinjati komi otipi pati
diipi pataasini anditindi kawisotihandapi
wihoaanjihapa nawihomatiyat i potihura
Autaahaatih ho mihaaati yamihapataatih
nanimtandihandapo.

¹⁵ Nyah i aimi Kiraishop giwunyaawaati
watipi taahiyaanisi Autaahaatihomihireti
gwinyaawa mmona japepihiritihawae.
O ami sami wo wapaapi wireti wipiya
gwinyapenataati, owe mireti kaitihawiw gaare
maatane. Owe. Nehi Autaahaatihomihandisi
koaisi wapaapi biyati namausesipatonaah
Autaahaatih ho neti nunjati nusesipati
giwunyaitaise. ¹⁶ Isi jih wuwanihura Jisaasi
homihireti japepihiritihawiw gi nyunyainjih
kireti japepihira kaimi nasohirihiri kireti
japepihiriw namaamihaaapi kaimi nuwise.

¹⁷ Nisi naisihiyaate, nini sangisi nasisati
kiyonih mmonihohirihiri kireti japepihiritiw
kaiwise. Iyataati isihiya usa aimi nyah
kiyohirihireti nepi japepihiritiwihiyai sahi
baiwi mwitipisawi iwinjapi mmoniw nepi
kiya kaiwi bimohirihireti sangisangisi kaiwi
daiwi bitosawise. ¹⁸ Nini kaindisasohirihiri
kireti baiwi japepihiritaatiw nini aimi jihura
napiti pihindikasato. Aih i ami wanisangi
kwitipati timihaihih kwitipataasini jihaaati
kasatataato. Isihiya usa taahiyihiya sapih nyah
Kiraishop giwunyaahohiyihyaanami otihatih
yahiya bindawaayopo, kiyaami kiyohirihireti
wipaiwi kaiwihyo. Isiya siya Kiraishiho ipi
titih atawihateti napwindihandapiha piwihai
ahosumwapi kaami tiworisaimatiwi wiri

asireti gwinyaapi kaiwihye. ¹⁹ Isihiya siya maapi yapi patambì maipi haiwaapaahihì gwinya mapihye. Aiwi amì kiyaamì ambipatamì maaritirihìretì maipi haiwa kaitaatìwi apipaahi maaritiwi mapihye. Aiwi amì kiya wiwa mapipaisahaiwa kiyawaahandi kandi kaiwaapi mawitandihandi owestihì siyahaayo, tiwi maaritiwi kiriwipati tìwaapatìwi katìwihye. Isì isiya siya yaawihandi awaindihandi nepì aunahipati maipi hata sisihapìhi nuwi bimitaatiwihiye. ²⁰ O amì nyahihì nyamì aunahipati apipaahati yamihapataatìhi ahinyondaise. Amì siyaamatiyaati windì kamaitihaawo. Amì katì nyamì aunahipati yamihapataatìhapìho nyangi japìhi nanyamaasìho Awaisìho Jisasi Kiraishiho japìhi nasati nanyamaasi mìhaati yamihapataatìhapì naitandi napitaihi nyahì andititaati watipitaati jatihaayo. ²¹ Isì ko Jisaasiho komì watipihaiwa komì yundanyihaisati nasataati ambipati kati wipetihati wanihatì watipihati windì namwaapwitihaahati ko sawahomì ambipatamatiyahati nanyamitaise. Iyatì ko Jisaasiho komì watipihandaahì nahataapa netì komì otitihemati nahataapai nga osamatì jatitaise.

4

*Maariho Naasohitanihì Gaahireti
Gwinyaawaati Maarititihawo*

¹ Nisi naisihyaati nisataiwì Kiraishihopì giwunyaahohiyihyaate, nini sangisi nisi maarìho nasanyaataayo. Aindì nini sangisi napiti

jasondandi gwinyaati maaritataayo. Aindì ami nìni sapi maariti ti amì sapi tìhaapiyataayonì, amì sahì aimì kasatohìpatamataiwì Awaisìhoai wìndì namaamapì kopì andìtitìwì gìwunyaapì bitosawìse.

² Nìni sainjaahì apopipuraahì Yuhotiyaayì Sindikeyaasangi pìwìha kìma sandì nasisenìti kasatìti nusaasataayo. Sainjaahì aimì noaipapì Awaisìhomìhapuraahisì maarìho naasohì gwinyaapi tìmaamaitìmì, amì sainjaahì itìhitinjìtìhandì namìhaapi gaahìretì pìwanìmì bimaamise. ³ Amì nìni kìnyì nisì naisohonì napitarìhonì otìpìpatì maisìhoaanjì nìnawìpìhi kiyohìhongi nangisenataayo, amì nisì naimbipurì sapurisi iwìtatamanìtaapo. Kapurì nìngisamì maasì Pìwìha Gaaha Wanìha ausaambìmìhapure. Kapurunì amì Kìremenìhotihì amì usa nìngisì andìtinipi Pìwìha Gaaha Wanìha ausaahohiyìhiya siya kiyaamì ambìpatì Autaahaatìhomì utìpìho komì isìhiya asiyaimatìaatìwìhiyaamì ambìpatì jìpatìpindisìhoaatìhi aimì ahusotahiyaare.*

⁴ Aihì nìni sangisi sandì kasatataato. Sahì Awaisìhopì nasisoarì kiyaatìnìhi maaritiwìse. Amì jihaati sandì kasatataato. Sahì Awaisìhopì nasisoarì kiyaatìnìhi maaritiwìse.

⁵ Awaisìho japihi ketì napitaise. Isì sahì isìhiya nahatiyai bìpi napaisaati iwinjaawi nepusosawì bitopi, amì sahì gaahaiwa kiyohìwaiwa kiya

---

* ^{4:3:} ³ Sandì Autaahaatìhomì utìpìhandaaatìhi isìhiya komìhiyaimatìaatìwì aimì namìhainjawìhiyaamì ambìhaiwa jìpatìpindataise (Pìwìha Ausaimaninjìha 3:5; 21:27).

mmonda kiyai gaahati iparimat̄w̄i kawiwi kaiwi nunjawise. ⁶ Aiwi ami sahi wapaapi waati gwinyaamapi namitaniw̄i ami nahataapa sahi owestati nausetitohip̄paah̄i Autaahaat̄hoai p̄waundiwi nunjepi gaapundiwi se. Aiwi ami sahi nahateweti nasisoari Autaahaat̄hoai saundiwi, “K̄nyi gaahone gaare,” undiw̄ise.

⁷ Sahi saisaihi ami Autaahaat̄hom̄i maar̄ho napaisaat̄tat̄i yatihiwitindihand̄i apipaah̄i awaindihand̄i nyahi gwinyaawaati mmonihot̄handi nusatip̄haahandis̄ kandi neti sami maar̄ho, ami amit̄ha yatihisiwati napaisaatisamat̄ ami sahi K̄raisihoaisaw̄ t̄maamait̄w̄i aimi kom̄hiyaatis̄ kandi neti jatatamanati jainjatane.

⁸ Nisi naisihiyaati nisataiw̄i K̄raisihopi gwunyaahohiȳhiyaate, nin sangisi piw̄iha kim̄a wa sandi kasatitandiyo. Sahi kimaiwaapi gwinyaapise: Sahi nasisoari apipaah̄i gaahapaapuni, ami wapa isihiya gaahape tiwi mmoniw̄i nepi mepi autaahemaitaat̄w̄ihapaapaah̄hi gwinyaapise. Aiwi wapa apipaah̄i akitihapaapuni ami wapa isihiya autaah̄i nepi isiwatitaatiw̄ihapaapuni ami nehi titihitahapaapuni ami popitihapaapuni, ami apipaah̄i sanahiwetihapaapuni, ami wapa isihiya gaahape, tiwi mmoniw̄i kapaah̄hi kiyohip̄pa sapaapaah̄hi sahi nasisoari nahateweti gwinyaapise. ⁹ Aiwi nin wapa nahataapa sahi kaitaat̄w̄ihapa sangisi nasisati kandisasonih̄i mmoniw̄i aimi nga nepi gwinyaahohip̄pa ami wapa nahataapa kapaapi nin piw̄iha ausaat̄ katonih̄i ami sahi aimi atiw̄i

nepi, ami sahi ninjihauhi nini kiyohipipa sapa kapa nahataapa sahi nasisoarhi kaiwise. Sahi saiwa kaisaihi Autaahaatih ho maarih yatihi napaisaatitindihandam i tanyaaho, ami maarih o napaisaatitindihandi nanyamisih o sangisati maasi bimitaise.

Porihuai Anditiwiwitandihapa Piripaihiya Niwusoasauhi Kandapi Ko Maaritati Kiyai Gaare Undindihandapihaa

¹⁰ Sahi nisapi nawiho nanusoaasohihop i nini apipaahi awaindihand i maarititi Awaisihoa, "Kinyi gaahone gaare," undataato. So nawiho netaati kiya nisapi waati ginunuyaawaawae, ndi maaritataayo. Sahi kiyaatinh i nisapi ginunuyaawaahand i kandi ami daihira nawiho nanusoaasitaatiwihira owetati niwipitih i kandapi windi namaanusoasaw i ami namaaninyopo. ¹¹ Nini sandi katotimand i ami nini nawiho owetih i kandapi naumwaarindi kandaamaato. Owetise. Nini masihonya wonya isiwatiti ami taahipipa wapa isiwatataatisangi sandi kimba nisapi gaare, ndi maarititihonine. Sandi ami apaapimaato. Nini mmoniti netihonine, wapa taahipipaisahoninindi ami wapa nehi yahonyaisahoninindaatisangisi sapa nisapi gaare, ndi bimitandi Autaahaatih o neti nanisise. Nanisisi nini nehi maaritito. ¹² Ningisi siyahaiwa nanoaipasihi aimi mmoniti netihonine. Nini wiweti wapa owehonin i apipaahi taanauhihoninindi, ami wiweti nini wapa taahipipa waati asakiyat i ahinotahoninindaatisangisi nga nanihaindi bihi bimaatihonine. Wiweti nini nandandihapa

nga tisaitati ahotihî nandî ami wiweti nînî nandandîhapa apîpaahî owestihî nehi japari kiya janîmasîhandî kandi bîpi bindataayo. Amî nînî wiweti nandapa kahapaamapîpa waati nînî nandandîhamwaanjî nusatipîhaati noaipati ahotati, amî nînî nandapa ami wapa nînî nandî isîwatitî ahotîtandîhapa apîpaahî yatîhîtatî nauisetitatî wîndî gaametise. Saimainjîhandî nînî bîpi nîsî maarîho yatîhî ipatisandî witîtî bimîtandî nahataapaatîhapi aimî mmonîti netîhonîne. ¹³ Nîngisî nahataapa noaipasîpîpa nga nînî netî ami kaito, amî Kîraisiho komî watîpîhanda nîngisî andîtîniwahosi andîtînihonîho.

¹⁴ Amî sahi nisapi gaahati kaiwi gînunyaapi nîngisî apîpaahî naanjanîhi bimonîhura andîtîniwîtandîhapa aimî mmonîwî nanusoaaasawaayopo. ¹⁵ Sahî Piripaihiyaati aimî mmonîwîhiyaate. Nînî jîhi wuwanîhura napîti namasati sapîhi Piwîha Gaaha Wanîha ausaahonîho. Aindi ami kapîhi Masetoniyaaahanda namasi wiwaaraahapi niyonîhi, ami nehi sahihi Kîraisihomî isîhiyaati nîngisî nawîho wapa andîtîniwati nitatamanîtandîhapa naninyawaayopo.

¹⁶ Nînî aunahîpatî awaipati (taunîhandî) Tesaronaikaahanda bindataati nawîho wapa nîsî ambîpati nitatamanîtandîhapa owestihî nitandi bimonîhi sahi wonji taahîwaiwaara jinjapîhi nawîho naninyawaayopo. ¹⁷ Sahî nîngisî ambîpatapîhapa wapa naninyami nutaatîwî kandaamaato. Sahî samî gaahati kaiwi iparimatotîhanda waati nga kaimî naisaihi

amī sangi kandapī gaahandi wihoaañihandi Autaahaatīho kasisati nasamitandihandapi kandaato. ¹⁸ Amī sahī nisihapa wapa japihi nanimitaatiwī nanewawaahī nīnī kapa nahataapa aimī nga kamwaanī netaayo. Aindi amī kapaami tiwatihaati wapa autaahī waati wamaanī netaayo. Aindi aimī nahataapa netī nīnī gandaayo, amī sahī wapa nawīho Epapirotaitaasihoai nanunyohipipa aimī nessisanīmiho. Sapa sahī nīngisi naninyohipimba Autaahaatīhoai dīpumanitandī nandapa kohasipīho wapa nga waamainjotihapa isīhiya tīhiwī Autaahaatīhoai nunyohipatamatawaiwī nunyauhī samī gaarehandī nunyohipipaapi komī ndimaahomwaanī noaipasihī sapī waati maaritati netaise. ¹⁹ Sahī saiwi kiyawaawaahī nyamī Apīho Autaahaatīho Kīraisihomihetapi komī isīhiyaanangi nanyamitandihapa apipaahi gaahapa nyapi nanyamihainjipipa kahapaamapi pa asaketahosī sahī wapaapi nenoaahitohipipa kapa waati tisaahiwatī sangisi nasamitaise amī sahī aimī noaipapī Kīraisihomihiyaatiso.

²⁰ Isī amī Autaahaatīho amī nyamī Apīhoai, kīnyī gaahoje gaare, undaatī asisi nahateweti nasisoaaři jinjapīhi komī ambipati awaipati nīwimaawaatī mepī autaahewaumwaitīhaawo. Akite! ²¹ Sahī Autaahaatīhomī isīhiyaati nisataiwī Kīraisihopī gīwunyaahohiyīhiyaati sapīhi bimohiyīhiyaati Piripaihiyaatangisi ipotīha nīnī ipihirete, satataato. Iyonīhi amī nisī naisīhiya nīngisi anditīnipī kīmbīhi maasi otipipati kiyohiyīhiyaaisangi sangisi

sasatiwi, “Naisihiyaate ipihirete,” satawaatopo.
22 Aihí ami isíhiya usa awaisího jiho Sisaaho Romíhanda bindata nahataapipihí jatisíhomí otípihatí kiyohiyíhiya Kíraisihopí gíwunyaapíhiyaasi kiyaísangisí sangisí sasatiwi, “Naisihiyaate ipihirete,” satawaatopo.

23 Nini sapi nyamí Awaisího Jisasi Kíraisihoai piwaundítí nunjenítí gaapundataayo, ami ko sangisí jatatamanatí gaahatí kasisoníhi sahí nga baiwí bimítaatíwo.

**Autaahaatihomī Pīwīha Gaaha Wanīha
The New Testament in the Angaataha language of
Papua New Guinea**

Nupela Testamen long tokples Angaataha long Niugini
copyright © 2004 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Angaataha

Translation by: PNG Bible Translation Association

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-11-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

b83b4d2c-30be-5f11-8fb0-fa04e4808bad